

· R E C I T I ·

AZ Irodalomtudományi Intézet tartalomszolgáltató portálja

- RECITI SZOBA
- RECITI KIADÓ
- PROJEKTEK
- KIADVÁNYAINK (ITI)
- ESEMÉNYEK
- RÉGI REC.ITI
- (MTA) BTK ITI
- (MTA) BTK

Maróthy Szilvia írása

december 23rd, 2021 § 0 comments

recenzió

GAÁLNÉ KALYDY Dóra, szerk. *Open Science: Nyílt tudomány magyar szemmel. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei. Új sorozat, 45. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, 2021.*

Bár nem ritka a fenntartók, a piaci szereplők, vagy akár a tudományos intézmények részéről a transzparencia relativizálása, a nyílt kutatás szempontjából könnyen megragadható a szó jelentése. A nyílt tudományban az átláthatóság annyit tesz, hogy a kutatási eredmény, tudományos állítás legyen ellenőrizhető, reprodukálható. Ez pedig akkor tud megvalósulni, ha a közösség hozzáfér a tudományos eredményhez és az alapjául szolgáló forrásokhoz együttesen. Ha a források (a hagyományos forrásokon túl pl. adatsorok, számítógépes kódok, képi és audiovizuális tartalmak) egészének hozzáférhetővé tétele adatvédelmi akadályba ütközik, törekedni kell a nyílt tudomány alapelveire: „a kutatásnak oly mértékben nyitottnak kell lennie, amennyire lehetséges, és annyira zártnak, amennyire szükséges”.

A kutatási eredmények nyílt közzétételével foglalkozó, Gaálné Kalydy Dóra szerkesztésében megjelent kötet különféle nézőpontokból mutatja be az *open science* jelenséget: az általános és szakkönyvtári, a bibliometriai és a közösségi tudománnyal foglalkozó fejezetek mellől épp csak a kutatói szemszög hiányzik. A kutatás és a kutatástámogatás közötti hasadékok a hétköznapiakban is megfigyelhetők, kár, hogy a kötet (mely egyébként kezdőknek és haladóknak egyaránt hasznos információkkal szolgál) újratemti azokat. A nyílt tudomány (*open science*, OS) célkitűzése nem csupán a publikációk, hanem az azokat megelőző és kísérő kutatási adatok szabad közzététele, melyekről a kutatók (kivált bölcsészettudományi területen) igen keveset tudnak, így a jövőben nagy szükség lesz erre reflektáló írásokra.

Változatos a kötet a fejezetek műfaját tekintve is, hiszen abban szaktudományos és ismeretterjesztő írások egyaránt helyet kaptak, illetve egy angol nyelvű szöveg is akad. Holl András bevezető írása a nyílt tudományról és az ehhez kapcsolódó könyvtári feladatokról szól, végén a fontosabb alapfogalmakról, szolgáltatásokról, szabványokról, illetve intézményekről ad rövid meghatározásokat. Az összefoglalóban a szakkönyvtári feladatok ismertetésén van a hangsúly, mint pl. megőrzés, dokumentum típusok, repozitóriumok üzemeltetése és funkciói, DOI szolgáltatások, kiadói tevékenység. A kutatási adatok itt csak mint publikációk mellékletei kerülnek szóba, az önálló közlésnek, tudományos eredménynek számító adatsorok, számítógépes kódok nem.

Gaálné Kalydy Dóra jó áttekintést ad az EISZ által kötött Read&Publish szerződésekről, melyből hamar megértjük, hogy egy-egy kiadóval kötött szerződés milyen küzdelmeket tartogat az információs szolgáltatást magára vállaló intézmény számára. Mint ismeretes, a tudományos folyóirat- és könyvkiadás lelkes rabszolgái, a kutatók általában nem hogy nem részesülnek a forgalmazásból, szolgáltatásból származó bevételekből, hanem előlött a vásárló közönséget is maguk képezik. Noha ez a probléma mára közismert, mégis nagyon nehéz rajta változtatni, mint a szerző írja: „A tudományos világ belső hatalmi harcai blokkolják a tudományos folyóiratok nyílt hozzáférésűvé válását azzal, hogy elfogadták az üzleti világ érdekeit érvényesítő tudományelemzési módszereket.”

A Read&Publish elvről fontos tudni, hogy az EISZ az elmúlt években kiemelten törekszik arra, hogy az előfizetési díjakat csökkentse, s leváltsa publikálási díjak fizetésére. Jelenleg azonban egyszerre fizet szolgáltatási és APC díjat is (azaz a kutatási intézmények, s így a magyar állam saját eredményeinek disszeminációjáért kétszeresen fizet), ráadásul mindkettő emelkedik a résztvevő felek (könyvtárak, kutatóintézmények) tiltakozása ellenére. Ám ezek a tiltakozások korántsem annyira hangosak és széles tömegeket megmozgatók, mint amelyek a közösségi média kapcsán ugyanilyen tekintetben felmerültek (ti. hogy a felhasználó állítja elő a tartalmat, de az üzemeltető gazdagodik meg rajta). Ez a párhuzam egyébként az adatok birtoklásának szempontjából is hasonló problémákat vet fel: a nagy szolgáltatók a hatalmas szöveganyagra alapozva számos további, adat- és szöveg alapú szolgáltatást tudnak építeni, a felhasználóknak általuk megszabott szűk lehetőségeket kínálva, melyekre újabb előfizetési csomagokat alkotnak meg. A nyílt tudomány kezdeményezések többek között ezzel a tendenciával mennek szembe.

Gaálné Kalydy Dóra másik tanulmánya a közösségi tudománnyal (*citizen science*) foglalkozik, röviden bemutatja annak történetét, alapelveit, főbb irányait, majd gyakorlati útmutatóval szolgál közösségi kutatási projektek létrehozásával, a laikusok tudományos munkába való bevonásával kapcsolatban. Az írás kiemeli a könyvtárak szerepét az ilyen jellegű projekteknél és számos példát hoz.

Tiberius Ignat értékelőjében a *Focus on Open Science* rendezvénysorozatot, annak eredményeit mutatja be, melynek aktív részese volt az EISZ-en keresztül a hazai könyvtári közösség is. A rendezvénysorozatok célja a nyílt tudománnyal kapcsolatos tudatformálás, illetve a gyakorlati alkalmazások bemutatása. A fejezetet az eseménysorozat új célkitűzésének ismertetése zárja, mely a tudomány autonómiájának erősítése a nyílt tudomány segítségével, kiemelt feladata pedig a kutatási intézmények vezetését megnyerni ezen céloknak. Ignat beszámolóján kívül a kötetben ez az igen fontos szempont egyáltalán nem jelenik meg, noha nyilvánvaló, hogy a kutatói közösségekben a tudományos intézmények döntéshozó rétegének van a legnagyobb felelőssége abban, hogy a nyílt kutatási adat, nyílt forráskód, nyílt hozzáférés stb. kezdeményezéseket támogassa, a kutatás-értékelésben jutalmazza.

A kötet egyik legizgalmasabb fejezete az a bibliometriai szaktanulmány, melyet Soós Sándor és Kiss Anna jegyeznek. Rövid nemzetközi kitekintés után a Web of Science anyagát vizsgálva arra keresik a választ, hogy előnyt jelent-e az OA publikálás a hivatkozások számát tekintve? „[A] nyílt hozzáférésű közlemények csaknem minden területen magasabb átlagos idézettséget érnek el, mint a nem OA-közlemények” – írják (70), de tudományterületenként erősen változó mértékben. A Gold OA publikálás például a fizika területén kimagaslóan, de a társadalomtudományok esetében is nagy mértékben előnyösebb, a Green OA a klinikai orvostudomány esetében mutat magasabb értékeket. A Green OA publikálás összességében nézve is a legsikeresebb útnak tűnik a hivatkozások tekintetében a három közül. (A Gold OA egy publikáció nyílt hozzáférését jelenti online folyóirat- és egyéb platformokon, míg a Green OA vagy önarchiválás esetében csak a szerző teszi közzé közleményét egy nyílt repozitóriumban.)

A tanulmány erénye, hogy az idézettség mértékét befolyásoló tényezőket igyekszik szétválasztani, hogy pontosabb képet alkothasson a nyílt publikálási stratégiák hatásáról. A szerzők vizsgálata szerint az OA közlés a folyóiratrangok és a nemzetköziesség mutatóját vizsgálva is magasabb idézettséggel jár. Az OA közlés emellett önmagában is növeli az idézettséget, de nem olyan mértékben, mint a folyóiratrang, vagy a nemzetközieség. Érdekes módon – mint már említettem – a Green OA mind e két mutató figyelembe vételével, mind önmagában valamivel előnyösebb a Gold OA publikálásnál.

Hoczopán Szabolcs és Molnár Tamás írása, valamint Holl András kötetet záró fejezete betekintést nyújt a könyvtárak széles körű OS szolgáltatásaiba, tevékenységi köreibé. Míg előbbi egy egyetemi (SZTE Klebelsberg Könyvtár), utóbbi egy szakkönyvtár (MTA Könyvtár- és Információs Központ) infrastruktúráját mutatja be: nyílt hozzáférésű publikációk repozitóriumai, Read&Publish szerződések, folyóiratajánló-rendszer szerzők számára, webes keresőszolgáltatások (COMPASS, BASE, Unpaywall, CORE), publikációs platformok (OJS), DOI szolgáltatások.

A hazai könyvtárak óriási erőfeszítéseket tettek a webes és a szabad hozzáférést kínáló szolgáltatások fejlesztésében, a legújabb trendek követésében – ugyanez a bölcsészettudományokról nem jelenthető ki ilyen általánosan. Mind a kutatói, mind a könyvtáros közösség részéről szorosabb együttműködésre van szükség annak érdekében, hogy a tudományos eredmények szabad hozzáférése a tudomány művelőinek igényeit is figyelembe véve megvalósuljon.

Summary

Transparency is a term that is quite easy to define in the field of open science. Research output is transparent when it is verifiable and repeatable. For this to happen, both the publication and the research data/resources the publication is based on must be available. The book *Open Science: Nyílt tudomány magyar szemmel* [Open Science from a Hungarian Perspective], edited by Gaálné Kalydy Dóra, introduces different aspects of the field of open science: library science, bibliometrics, and citizen science. The only voice missing is the voice of the researchers without whom (open) science would not exist. Most chapters focus on the role of libraries and librarians in open science, but the book is also a useful introduction for researchers, providing a basic understanding of the topic.

Share this:

- [Email](#)
- [Facebook](#)
- [Twitter](#)
- [Print](#)

Tags: **kutatási adat, nyílt tudomány, repozitórium, webes publikálás**

Tagged **kutatási adat, nyílt tudomány, repozitórium, webes publikálás**

Vélemény, hozzászólás?

Hozzászólás küldéséhez **be kell jelentkezni**.

Maróthy Szilvia

Maróthy Szilvia írása

recenzió

Summary

TARTALOM A RECITIN

adatbázisok, bibliográfiák (1)

autoreferátum (28)

errata (1)

fontos idézetek (3)

könyvismertetés (31)

recenzió (159)

reciti füzet (1)

reciti könyv (112)

BSMRÆ (2)

Conference Materials (1)

Doromb (8)

Értelemiségi... (3)

FiKon (7)

Hagyományfrissítés (6)

Irodalomtörténeti füzetek (8)

ReKonf (13)

ReTextum (11)

Romkép (2)

Vitae (3)

reciti közlemény (9)

RECITI ZOTERO

címkefelhő

a reciti szerzői

RSS - Posts

Értesítés új tartalomról:

Email cím

Feliratkozás

META

Bejelentkezés

Bejegyzések hírcsatorna

Hozzászólások hírcsatorna

WordPress Magyarország

Powered by pnts

Powered by WordPress